

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหน้าที่ของวัฒนธรรมอาหารอิสลามที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม โดยเป็นการศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณี ชุมชนมัศยิดฮารูณ ซอยวัดม่วงแค ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพมหานครเท่านั้น เนื่องจากชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆ จนถึงปัจจุบัน

โดยเหตุที่การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) เจาะจงชุมชนที่ศึกษาดังนั้น วิธีการศึกษาจึงเป็นการศึกษาในแนวมานุษยวิทยา ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยที่เฉพาะเป็นของตัวเอง เรียกว่า งานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological field work) โดยเน้นการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ประกอบการสัมภาษณ์ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อหาสาระ และข้อเท็จจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรและการสุ่ม

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างผู้บริโภคมุสลิมในเขตพื้นที่ชุมชนมัศยิดฮารูณ ซอยวัดม่วงแค ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มดังนี้ คือ

1. ผู้นำทางศาสนา
2. ผู้นำทั่วไปในชุมชน
3. ผู้ประกอบกิจการร้านอาหารมุสลิม
4. ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้บริโภคที่เป็นมุสลิม

สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 70 คน จากประชากรในชุมชนดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 475 คน (ที่มา : สำนักงานเขตบางรัก)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ซึ่งมาจากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี เอกลักษณะทางวัฒนธรรม ตลอดจนหลักการและบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารของมุสลิม

2. ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยภาคสนาม (Field research) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา (Anthropological field work) โดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น วิธีการศึกษาในเรื่องนี้จึงเป็นไปในลักษณะที่ผสมผสานระหว่างข้อมูลที่ได้จากเอกสารและข้อมูลจากการวิจัยสนามประกอบกัน โดยเน้นหนักที่วิธีการวิจัยสนามเป็นสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกตการณ์ โดยการเข้าสนามวิจัยเพื่อทำความคุ้นเคย สร้างสัมพันธอันดีกับคนในชุมชน และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติชุมชน ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในด้านต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความต่อเนื่องมากที่สุด

2.2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ตลอดจนการพูดคุยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ผู้ที่อยู่ในข่ายที่ถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วย

ก. ผู้นำทางศาสนา ผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม คณะกรรมการมัสยิด และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข. ผู้นำทั่วไปในชุมชน ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ

ค. ร้านขายอาหารมุสลิม ได้แก่ เจ้าของร้าน ผู้ประกอบอาหาร และลูกจ้าง

ง. ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้บริโภคอาหารที่เป็นมุสลิม

นอกเหนือจากวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสำรวจเบื้องต้นแล้ว ผู้ศึกษายังใช้เทคนิคอื่นๆ ช่วยเสริมการจดบันทึกภาคสนามด้วย เช่น การใช้เทปบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ เพื่อความละเอียดถี่ถ้วนของข้อมูล และเพื่อให้ได้ภาพรวมของชุมชน ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2543 ถึงเดือนมิถุนายน 2544 รวมระยะเวลาประมาณ 11 เดือนเศษ ซึ่งได้ใช้เวลาดังกล่าวเข้าไปสังเกตการณ์ในชุมชนที่ศึกษา และพยายามเก็บข้อมูลเป็นประจำทุกวัน โดยการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้าน และขอความร่วมมือจากคนในชุมชน

2.4 ประชากรที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัยคือ หัวหน้าครัวเรือนจำนวน 70 คน โดยวิธีการสุ่มแบบตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) และการสัมภาษณ์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน และผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องการบริโภคอาหารเช่น ผู้นำทางศาสนา และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Key Informant) จำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เองทั้งหมด

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลจากเอกสาร
2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ
3. การใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อกำหนดในการบริโภคอาหารของมุสลิม
4. แบบสอบถาม (Questionnaire) ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น แบบสำรวจครัวเรือน ลักษณะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมทั่วไปของมุสลิม
5. การบันทึกสนาม (Field notes)

5. การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล

ในการวิเคราะห์และแปลความข้อมูลนั้น จะใช้การตีความ (Interpret) โดยจะวิเคราะห์จากข้อมูลที่เก็บมาจากสนามวิจัยโดยตรงเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการ และไม่ใช่วิธีการอันเป็นข้อมูลปฐมภูมิ นอกจากนี้ จะใช้ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ บทบัญญัติทางศาสนาและหลักคำสอน บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรายงานการวิจัยที่ผู้อื่นศึกษาไว้แล้ว เป็นข้อมูลเสริมในการวิจัย

การเสนอรายงานการศึกษาวิจัย จะเสนอในรูปการบรรยายพรรณนาตามข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์